

Johannes 5, 1-9, *De genezing in het bad van Bethesda*

Na deze wonderlijke gebeurtenissen werd er feest gevierd. Jezus vertrok naar Jeruzalem.

In Jeruzalem was in die tijd bij de oude Schaapspoort een badhuis met vijf zuilengangen, in het Hebreeuws Bethesda genaamd: huis der hulpe.

In dit badhuis lagen zieken, blinden, lammen, kreupelen, misvormden, gebonden en jammerlijk mislukten. Er lagen ook foutenmakers, aanbidders, geobsedeerden en doel-verliefden.

Deze bijna-winnaars lagen te wachten. Ze lagen te wachten op een beweging van het water omdat het verhaal ging dat een engel zou neerdalen in het bad om het water in beroering te brengen.

De mens die als eerste het door de engel beroerde badwater zou betreden, zou weer gezond worden, aan welke ziekte hij ook leed. Het mocht van alles zijn. Eén van de mensen die in het badhuis aan de rand van het water lag was een man die al achtendertig jaren ziek lag te zijn.

Jezus zag deze man liggen en wist onmiddellijk dat hij al decennia lag te liggen en te wachten. Jezus liep op de man toe en sprak hem aan: 'Wilt u gezond worden?' De zieke mens antwoordde: "Meneer, geen mens heb ik. Niemand is er voor mij. Wanneer het water in beroering komt is er niemand om mij in het bad te werpen. Ik probeer het wel, maar altijd als ik ga, daalt een ander voor mij in het water af."

Jezus luisterde en zei: 'Sta op, pak je spullen en ga.' Of, zoals het in de trouwbijbel uit 1923 van mijn grootouders staat geschreven: 'Neem uw beddeke en wandel.' 'Neem uw beddeke en wandel.'

En terstond werd de mens gezond. Hij pakte zijn spullen en verliet het badhuis.

In Godsnaam!

Heerlijk. Ik doe het nog een keer.

In Godsnaam.

Lekker. Die galm. En uw afwachtende, ietwat teruggehouden gezichten.

In Godsnaam, waar moet dit heen? Wie is die man daar op de kansel?

Ongelovig, leek, *loser*. Dat is drie keer niks. *En drie keer kraaide de haan.*

Ongelovig? Ik geloof niet in *God*. Ik geloof niet in *Iets* of in *Alles*. En ik geloof zeker niet in de tegenwoordige zo populaire kracht van *Het Nu*. Wie in *Het Nu* gelooft heeft niets om zich op te verheugen en niets om op terug te kijken.

Dat klinkt als de droevige mist van dementie.

Ik geloof in de kracht van geloven.

Geloof geeft houvast.

Geloof zorgt er voor dat je niet kopje onder gaat.

Geloof is een stuk wrakhout dat we met zijn allen vastpakken om niet te verzuipen in de koude, barre zee van het opschonend realisme waartoe we elkaar veroordeeld hebben. Dat heb ik wel geleerd de afgelopen twee jaren: Zonder een greintje geloof –in wat dan ook—red je het niet. Ik red het niet. Ik moet iets hebben om me aan vast te klampen.

Daarom zeg ik: Kom laten wij aanbidden!

Maar wat dan? Wat moeten we aanbidden?

Ik aanbid het liefst zoiets als dit, een utopische scene uit de filmgeschiedenis:

‘De Zoon stapt op de trein naar zijn geboortedorp in het verre zuiden van het land. Een reis van 924 kilometer. Daar aangekomen voert hij in de lege vertrekken van zijn vervallen ouderlijk huis een imaginair gesprek met zijn overleden moeder. De moeder geeft de zoon een levensles: ‘Wees op twee manieren sterk als je verdriet hebt. Niet alleen met een gebalde vuist, maar ook met rustig vragende, open handen.’

En dan vertelt De Moeder nog één keer hoe ze als jong meisje met haar moeder, broertjes en zusjes in een kleine vissersboot de zee oversteekt naar een eiland bedekt met bergen van puimsteen.

Terwijl de andere kinderen meteen gaan spelen op het strand, blijft de vertelster achter bij haar moeder die moe is van de lange reis en in de schaduw wil rusten. Ze zorgt ervoor dat haar vermoeide en bezorgde moeder kan slapen en haar hoofd ten ruste kan leggen in haar meisjesschoot.

Wanneer haar moeder haar vraagt of ze ook niet wil spelen, springen de tranen in haar ogen en schudt ze haar hoofd. Uiteindelijk geeft ze zich over aan haar kinderlijke verlangens en laat ze haar moeder alleen achter in de schaduw van een meegebrachte parasol. Ze doet haar keurige hoepeljurk uit en rent naar haar broertjes en zusjes. Samen beklimmen de kinderen in klassiek wit ondergoed aan de rand van de zee een van de steile bergen van wit, zanderig puimsteen om vervolgens, als ze zich allemaal boven verzameld hebben, even te wachten ...

en dan ...

één-voor-één, als in een toevallige, eeuwig deinende, ritmische choreografie, met hun armen wijd uitgestrekt, naar beneden te dansen. Springend de berg af. Totdat ze als kleine zwarte stipjes verdwijnen in de intens kalme en heldere, lichtblauwe zee.”

Daar geloof ik in. Deze scene geeft mij houvast. Elke keer weer. Mag dat? Ik weet niets van Geloof of God of Bijbel. Ik ben een leek. Een ongelovige leek. Een *loser*-leek bovendien. Een mislukkeling. Iemand die vanwege zijn geblunder uit de prestatie maatschappij is gekieperd. Voor even? Voor langer? Voor altijd? Wie zal het zeggen?

Ik geloof in de kracht van het menselijke voorstellingsvermogen. Niets is te gek. Vandaag ben ik uw *circusact* en houd ik een preek. 'Een woord voor de wereld,' zoals het zo mooi heet. 'Een belerende toespraak.' Brrr. Hoe doe je dat als *loser*? Als je een grote fout hebt gemaakt, is het moeilijk om ooit nog belerend te zijn, heb ik gemerkt.

De eenvoudige jij-bak ligt panklaar op de loer.

'O ja..., ik moet beter opletten en me niet laten verleiden?! Dat moet *jij* nodig zeggen.'

Van fouten kun je leren, maar van foutenmakers krijgen we liever geen les. Geen belerende toespraak dus vandaag. Geen stichtelijk woord. Achter elke zin die ik uitspreek staat een vraagteken --bij wijze van spreken. Want ook daar kun je een gebod van maken: Wees sterk met je vragen, niet met je vuisten, niet met je antwoorden.

In Godsnaam, hoe begin je een preek?

Ik vraag het aan mijn dochters.

Het is zondag. Een uur of elf.

Sommige mensen zitten in de kerk, wij zitten aan het ontbijt.

'Nou ja, pap. Heel simpel. Je zegt gewoon. Welkom allemaal. Dank dat ik hier mag zijn. Mijn naam is Diederik Stapel. Ik ben jullie preker van de dag en ik wil jullie vandaag iets vertellen over Jezus. Jezus van Nazareth. Wie kent hem niet?'

Jezus is een metafoor. Net als alles en iedereen in de bijbel, trouwens.

Maar deze metafoor is wel *heel* erg goed gelukt.

Misschien is Jezus wel de beste metafoor ooit:

Met Jezus komt de hemel, de verbeelding op aarde. Met Jezus daalt het hemelse af en verspreidt het zich onder de mensen. Dat is pas verbeeldingskracht! Het perfecte, het goede, het schone, het ware komt op aarde, groeit op, wordt volwassen en probeert al wandelend en dolend het hemelse en het aardse met elkaar te verzoenen. 'Ik ben de zoon van God. Ik ben de zoon van God.'

Helaas (of is het Natuurlijk?) Helaas slaagt Jezus niet echt in zijn missie. Overal waar hij komt, ontstaat niet alleen liefde en inspiratie, maar ook verwarring en chaos. De rest is geschiedenis.

Met Jezus komt de verbeelding op aarde.

Kan dat eigenlijk wel: verbeelding die werkelijkheid wordt?

Wat heb je er aan als de verbeelding tastbaar wordt en naast je op de bank gaat zitten?

De wereld is de wereld en de hemel is de hemel. *And never the twain shall meet.*
Dus gaat Jezus dood.

Maar het verlangen blijft. En daarom is Jezus er soms weer even.

Jezus verdwijnt, stijgt op en keert weer terug. *Zeggen ze.*

Soms is hij er en geeft hij inspiratie en houvast.

Met kerstmis. Met pasen. Op een zomerse dag aan zee. Op een bankje in het museum. In het park. In bed. Op de hoek van de straat.

Daar, in de snackbar, achter de fruitautomaat.

(...)

Jezus heeft in Cana wonderen verricht. Hij heeft water in wijn veranderd en de zieke zoon van een hoveling genezen. Op naar Jeruzalem. Dat is hemelsbreed zo'n 108 kilometer. Bij de schaapspoort van Jeruzalem is het bad van Bethesda, waar mensen liggen te wachten op een beroering van het water.

Jezus is nieuwsgierig en gaat naar binnen.

Het bad van Bethesda is een soort luxe zwembad, een soort thermen 2000, maar ook een plek waar met liefde en volharding het verlangen naar wonderen en antwoorden aanbeden wordt. Het bad van Bethesda is een kerk, een effectenbeurs, een onderzoekslaboratorium, een deeltjesversneller, een gemeentehuis, een krant, een datingsite, een Libor-rente, één of ander instituut.

In Bethesda is iedereen in de ban van het bad. Sommigen liggen kreupel langs het water omdat ze te weinig *kunnen*, anderen –de meesten denk ik—de meesten liggen melaats langs het water omdat ze te weinig *willen*.

De baders willen maar één ding en hun obsessie maakt ze obsoleet.

Ze zijn volledig geobsedeerd door dat ene wonder, die ene rimpeling, dat ene resultaat. Een schouderklop van de baas, een artikel op de voorpagina, een ‘scoop’ in Den Haag, 3000 Facebook likes, een schitterend onderzoeksresultaat, meer winst, meer aandeelhouderswaarde, meer lezers, meer kijkers, meer patiënten, meer drama, meer ellende,... meer geluk.

Het is goed om een duidelijk doel voor ogen te hebben. Het is goed om te weten waar je naartoe wilt. Natuurlijk. Maar als je maar één doel hebt, sluit je al snel je ogen voor alle andere dingen die er toe zouden kunnen doen.

Althans, zo was het met mij. Geobsedeerd door één doel en daar dan zo erg naar verlangen dat ontsporing onvermijdelijk wordt. Boem. Klets. *Epicfail*.

En nu sta ik hier.

En dat is niet leuk.

Het leven gaat om meerdere doelen. Je moet niet te weinig willen.

(...)

Het is windstil. Geen blad beweegt. Het badwater is zacht en glad en weerspiegelt de werkelijkheid. De baders aan de kant zien de bomen, de lucht, de vogels en de stenen ommuring van het badhuis. Ze kijken in het water en zien zichzelf. Ze verliggen zich, ze verzitten zich en ze zien de anderen. In het water zien ze alles wat er is, maar het is niet voldoende. De sterren, de zon, de seizoenen, het licht, het donker: het is niet voldoende. Er moet meer zijn tussen hemel en aarde. De baders willen meer. Ze wachten op een wonder. Ze wachten op een engel die het water beroert, die de waterspiegel doorbreekt en de werkelijkheid weerlegt. Ze liggen in aanbidding te wachten op de verlangde verandering. Maar het water blijft stil. De spiegel van de werkelijkheid breekt niet.

Het is misschien wel mijn grootste stommiteit:

Ik ging in het water van de wetenschap, in de spiegel van de werkelijkheid, op zoek naar antwoorden op vragen waar de werkelijkheid geen inzicht in geeft. 'Waarom zijn we hier? Wat is de zin van het leven? Maar ook: Wat is liefde? Waarom is er oorlog? Hoe ontstaat verandering? Hoe ontstaat waarde? Wat is ons hoofdmotief?: Geld, macht, geluk, structuur? En Waarom pleeg ik geen zelfmoord?'

Ik geloof dat iedereen met ook maar een *beetje* herseninhoud wel snapt dat je deze vragen niet kan beantwoorden met wetenschappelijk onderzoek en heel heel hard nadenken, maar ik had er jaren geblunder, een ontsporing, en een bijna dodelijk ongeluk voor nodig om dat te beseffen. Het spijt me.

Wetenschap kan veel, heel veel --bijna alles. Maar zin geven, uiteindeelikhedsvragen beantwoorden, liefde snappen, conflict voorkomen, verandering te weeg brengen, pijn leren verdragen, met fouten leren leven: dat kan de wetenschap helaas niet.

Met een vergrootglas op zoek gaan naar zin is een kansloze onderneming. Met een vergrootglas voor je ogen is niets meer wat het lijkt. Alles wordt groter, gedetailleerder en is uiteindelijk onherkenbaar. Verbanden beschrijven, wetmatigheden blootleggen. Begrijpen, beheersen, uit elkaar rafelen wat onbegrijpelijk, onbeheersbaar en niet te ontrafelen lijkt: Het is een zelfbevestigende greep naar de macht. Ik snap het. Ik begrijp het. Ik weet nu hoe het zit en heb het onder controle.

Maar waarom zijn we hier? Waarom pleeg ik geen zelfmoord?

Zin ontstaat in een ander domein.

Zin bestaat in het domein van de ervaring, als eenmalige en enkelvoudige ontroering. Zin gaat niet over controle en ontrafeling, maar over machteloosheid en ontvankelijkheid. Zin komt als je je overgeeft, als je al je pogingen tot beheersing en dominantie opgeeft. Zin is fluïde, ongrijpbaar en kondigt zich zelden aan. Het is voorbij voordat je er erg in hebt. Niet 'ik snap het,' maar 'dat was het.' Zin laat de ervaring bestaan maar herkent zichzelf pas achteraf.

- 'Wil je gezond worden?'

- 'Hoe bedoelt u, meneer?'

Jezus verdiept zijn blik.

- 'Wil je gezond worden?'

- 'Ja. Maar ik weet niet goed hoe, meneer. Ik wacht hier op een wonder. Ik wacht op de engel die het water beroert en de spiegel breekt, maar verder heb ik niemand. Ik heb niemand die me de weg kan wijzen. Zonder mijn verlangen naar dit wonder, mijn hoop op een verandering in de werkelijkheid, heb ik niets en zie ik niets. Meneer, zonder mijn verlangen naar verandering ben ik blind.

Stekeblind.'

Hoe help je een blinde?

Hoe zorg je dat een blinde opstaat, in beweging komt en de juiste richting kiest? '*Neem uw beddeke en wandel.*' Iedereen is weleens blind. Althans, ik kan me niet voorstellen dat er mensen zijn die *alles altijd* heel scherp zien en *nooit* donkerte ervaren. Altijd: zo zit het; dit is het; daarom doen we het. Nooit twijfel. We hebben allemaal perioden waarin we het liefst onze ogen sluiten om de wereld te laten voor wat hij is. We zijn allemaal wel eens blind. Toch?

We zijn allemaal wel eens blind, maar gelukkig nooit allemaal op exact hetzelfde ogenblik en niemand altijd. Daarom is het zaak om elkaar stevig vast te houden.

Hoe help je een blinde? Door hem een stevige arm te geven en zo langs de hindernissen te begeleiden.

'Pas op. Daar staat een stoel. Nu naar buiten. Stoep af. Straat. Lantaarnpaal. Een flauwe bocht en weer verder. Verder. Steeds maar rechtdoor.

Ruik je de duinen al? Voel je het zand? Hoor je de zee?'

Waarom ben ik in mezelf gaan wonen?

Als je *samen* bent, ziet er altijd wel iemand *iets*, al is het maar een heel klein beetje. Misschien ben jij nu degene die niks ziet en in totale donkerte leeft, maar dat wil niet zeggen dat de anderen om je heen ook niets zien. En misschien komt er ooit weer een tijd dat je de dingen wel weer gaat zien.

Nee? Nog niet? Nog niet. Tot die tijd, voor die tijd, na die tijd is er Jezus. Als metafoor. Jezus is de naam voor de anderen die wel iets menen te zien. Zij kunnen je vasthouden. Zij kunnen je een arm geven en je zo ergens mee naartoe nemen. Jezus kan je de weg wijzen en je gezicht naar de zon draaien. Voel je de warmte? Hoor je de zee? Ruik je de duinen? Proef je het geprik in je gezicht?

Je kunt aan de anderen vragen hoe ze het volhouden, hoe ze leven met de littekens, de schrammen, de schaafwonden, de amputaties, de pijn. Luister naar hun antwoord en kijk naar hun gezicht. Kijk welke richting ze kiezen terwijl ze opstaan, hun spullen pakken en het badhuis verlaten. De wijde wereld in. Weg van het wachten op de beroering van het water, de verandering van de werkelijkheid, de engel, het water, het wonder. Kijk naar hen. Verdiep je in hun leven. Ze zijn meer dan dat je weet, meer dan dat je denkt, meer dan wat je op televisie, twitter, facebook en in de kranten hebt gezien. Spreek ze aan. Kijk dieper. Kijk verder. Luister naar hun verhaal. Geef ze een naam.

Hun naam is legioen. Zij zijn met velen.

Poeh. Dat was toch weer een paar keer de gebiedende wijs. Foei.

Jezus spreekt één van de mislukkelingen aan en dat is het dan. Aandacht, interesse, verdieping. Meer is het niet. Het badhuis van Bethesda zit vol met mensen die wachten op Godot, Jezus richt zich tot één van deze wachtenden, kijkt hem aan, spreekt hem toe, en ... dat is het dan.

Het wonder is geschied.

Jezus spreekt iemand aan en verandert daarmee een karikatuur in een mens. Aandacht, interesse, erkenning, verschilligheid. Dat is het wonder.

En dan? Jezus verlaat het badhuis en loopt weer verder. Hij loopt van Jeruzalem naar de oostkant van het meer van Tiberias (hemelsbreed zo'n 152 kilometer).

Hij loopt verder en hij loopt weer terug.

Hij verricht wonderen en zegt dat hij de zoon van God is. En dat is net iets te veel verbeeldingskracht voor de moraalridders van toen, voor de machthebbers, , de wetticisten, de inquisitie. 'De zoon van God? Ik *dacht* het niet.'

De rest is geschiedenis.

(...)

- Wil je gezond worden?

Je spreekt me aan. Ik open mijn ogen, sta op en draai me om. Als ik goed om me heen kijk, zie ik dat alles gekleurd is.

Ik kan zien.

Een zonnebloem, nee vier, vijf, en in de verte koeien die nakauwend als nukkige schooljuffen in de wei staan. Een vlucht gakkende ganzen. De glans van dauw die stomend op zijn plaats blijft. De dag begint, zonder vorm.

Ik weet waar we zijn en voel wat de juiste richting is.

Het schemert, maar dit is zo langzamerhand bekend terrein.

Ik ken hier de gaten en de kuilen, de haarspeldbochten en de saaie lange stukken.

We houden elkaar stevig vast. Zo komen we een heel eind. Soms is het licht, soms is het donker en meestal is het iets daartussenin.

De avond valt.

Het wordt donkerder.

Nu is het vooral een kwestie van geduld. Diep zuchten. Ademhalen. Afwachten.

Op de plaats rust. We wachten tot één van ons weer iets ziet en verder kan.

We wachten totdat het lichter wordt.

Dit zijn de zekerheden:

we zijn niet altijd blind en we zijn niet alleen,

want we hebben elkaar stevig vast.

Althans. Dat verbeeld ik me. Dat stel ik me zo voor.

Dank u voor uw tijd. Amen.

Met dank aan de bijbel en ontblindende (visieverlenende) teksten van Luigi Pirandello, David Foster Wallace, Herman van Veen, Rudyard Kipling, Eckhart Tolle, Thom Geurts, Maarten Oosterlee, Matthijs, Piet de Dalskier, K. Schippers, Tommy Wieringa, Gerard Reve, Herman Melville, en A.H.J. Dautzenberg.